

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАКЕТНО-КОСМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Статтю присвячено питанню вдосконалення державного регулювання та застосування господарсько-правових засобів у ракетно-космічній галузі як одній із стратегічних галузей України. Автором розглянуто стан ракетно-космічної галузі та запропоновано шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств за рахунок зниження трансакційних та трансформаційних витрат.

Ключові слова: ракетно-космічна галузь, підвищення конкурентоспроможності підприємств космічної галузі, державне регулювання космічної галузі, господарсько-правові засоби підвищення конкурентоспроможності підприємств космічної галузі.

Постановка проблеми. Вагому роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств космічної галузі відіграє держава через ефективні методи державного регулювання, зокрема застосовуючи господарсько-правові засоби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління, розвитку та конкурентоспроможності підприємств космічної галузі були розглянуті у своїх працях такими українськими науковцями та державними діячами, як Ю. С. Алексєєв, О. В. Дегтярев, В. П. Горбулін, С. М. Конюхов, А. І. Шевцов, В. С. Шеховцов, О. В. Пилипенко, О. Є. Джур, С. А. Лісовенко, Ю. В. Бухун та ін.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз стану ракетно-космічної галузі та шляхи вдосконалення державного регулювання та підвищення конкурентоспроможності за рахунок зниження трансакційних та трансформаційних витрат.

Виклад основного матеріалу. Ракетно-космічна галузь займає особливе місце серед стратегічних наукоємних галузей України і має важливе політичне й економічне значення. Вагому роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств космічної галузі відіграє держава, застосовуючи ефективні методи державного регулювання, у тому числі господарсько-правові методи. Вдала економічна політика та законодавче забезпечення цієї галузі надасть можливість зростання конкурентоздатності підприємств авіаційної та ракетно-космічної промисловості.

Як зазначено в Концепції реалізації державної політики України у сфері космічної діяльності на період до 2032 року Україна є визнаною у світі космічною державою, повноправним партнером на ринку космічних послуг. Зокрема, завдяки наявному

космічному потенціалу Україною утримується, ракетами-носіями вітчизняного виробництва, 8–10 % світового ринку космічних послуг, налагоджено виробництво космічних апаратів для дистанційного зондування Землі, створено розвинену наземну інфраструктуру, наукові школи із світовим рівнем наукових космічних досліджень [1]. На території України розташовані промислові підприємства, науково-дослідні та інститути інфраструктури, які в комплексі слугують надійним базисом для розвитку космічної індустрії. Підвищення конкурентоспроможності в цій сфері є одним із пріоритетних завдань держави.

Сьогодні основними напрямками діяльності організацій і підприємств галузі є створення нових і модернізація існуючих зразків РКТ підвищеної конкурентоспроможності, розширення міжнародного співробітництва у сфері спільного їх створення, розширення обсягів експорту продукції і послуг на зовнішніх ринках та створення продукції загальногосподарського призначення [2].

Підприємства авіаційної та ракетно-космічної промисловості належать до об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави [3].

До виробів ракетно-космічної техніки відносять: ракети-носії і розгінні блоки; космічні апарати; двигуни реактивні для всіх типів ракет; двигуни для космічних апаратів та їх модулів; наземні комплекси управління космічними апаратами, ракетами-носіями, розгінними блоками; стартові комплекси; технічні комплекси; складові частини (системи управління, прилади, агрегати, обладнання, сонячні батареї та ін.); системи космічні інші (інформаційна, телеметрична апаратура та інші прилади, агрегати, об-

ладнання, що встановлюються на ракети-носії та космічні апарати).

В умовах сьогодення космічна діяльність є одним із державних пріоритетів України незалежно від соціально-економічних реформ і перетворень і, безумовно, повинна базуватися на державній підтримці – політичній, економічній, юридичній. Закон України «Про космічну діяльність» визначає мету космічної діяльності: сприяння соціально-економічному та науковому прогресу держави, зростанню добробуту громадян; участь у розв'язанні загальних проблем людства; розвиток космічної науки і техніки, космічних послуг та технологій, які обумовлюють стабільний розвиток національної економіки; створення потужного експортного потенціалу космічної галузі; забезпечення доступу в космос, здійснення наукових досліджень Землі та космічного простору; створення та підтримка космічними засобами сучасного інформаційного простору держави; забезпечення довгострокових інтересів держави у сфері національної безпеки та обороноздатності; сприяння вдосконаленню освіти; участь у контролі за виконанням угод, учасницею яких є Україна, що стосуються міжнародної безпеки [4]. Усі ці завдання покладені на державу як основного регулятора державної економічної політики.

Основними засадами космічної діяльності в Україні є: державне регулювання; державна підтримка комерціалізації космічної діяльності та залучення інвестицій у космічну галузь України; еволюційність розвитку і послідовність реформування державної політики у галузі дослідження та використання космічного простору; ефективне використання науково-технічного потенціалу України, можливостей, які надає космічна діяльність, в інтересах національної економіки, науки, безпеки держави і в комерційних цілях; сприяння міжнародному співробітництву, збереження та розвиток існуючих міжнародних зв'язків у космічній галузі з урахуванням національних інтересів [4].

Згідно із ст. 4 Закону України «Про підприємництво», в якій зазначено, що діяльність, пов'язана з виробництвом та експлуатацією ракет-носіїв, у тому числі з їх космічними запусками із будь-якою метою, може здійснюватися тільки державними підприємствами та організаціями [5].

Існування державних підприємств у будь-якій країні завжди пов'язано із питанням їх ефективності, оскільки низька ефективність їх виробництва негативно впливає на економічний ріст країни. Уряди змушені покривати збитки таких низькоефективних державних підприємств. Це спричиняє дефіцит державного бюджету та скорочення видатків на соціальні програми [6]. У розвинутих країнах державний

сектор економіки розвивається набагато стрімкіше, ніж у нашій державі, через брак коштів державного бюджету. *А отже, серед необхідних заходів підвищення конкурентоспроможності космічної галузі можна виділити залучення приватного сектору в цю галузь, у тому числі на умовах державно-приватного партнерства.*

Ураховуючи нагальну необхідність найшвидшої адаптації ракетно-космічної галузі до умов ринкової економіки, доопрацювати Закон України «Про державно-приватне партнерство» [7], передбачивши в ньому такі зміни: відносинам між державою та її приватними партнерами в ракетно-космічній галузі надати статус державної політики; сформулювати чіткий прозорий механізм взаємодії організацій і підприємств галузі з приватними партнерами, передбачивши максимальну мотивацію їх залучення до практичної діяльності (державно-приватне партнерство в ракетно-космічній сфері має стати привабливим для бізнесу); передбачити право створення в ракетно-космічній галузі України юридичних структур за участю державних та приватних партнерів, частка державної власності яких може використовуватися для реалізації бізнес-ідей, що сприятимуть розширенню міжнародної діяльності України у цій сфері; при створенні структур державно-приватного партнерства передбачити запобіжники для приватних партнерів щодо обов'язкового збереження у складі виробництв ракетно-космічної техніки та їх підтримку, незважаючи на зміни менеджменту, потреби консолідації активів з їх подальшим розділенням на сегменти за новими бізнес-стратегіями зі зміщенням акцентів у бік створення більш прибуткової продукції тощо [8].

Механізм господарсько-правового впливу на процесі зростання конкурентоспроможності об'єктів космічної діяльності має бути сфокусовано на зниженні трансформаційних і трансакційних витрат; сприянні залученню додаткових інвестицій у виробництво конкурентоздатної продукції для зростання її обсягів і серійності та стимулюванні процесів підвищення якості товарів і послуг суб'єктів господарювання.

Зниження трансформаційних витрат відбувається шляхом запровадження інновацій у виробничий процес, що в кінцевому результаті зменшує собівартість продукції за рахунок зниження вартості сировини, матеріалів енергії та вартості технологічних трансформацій у виробничому процесі, а також шляхом впливу на зниження кон'юнктурно-цінових факторів виробничого процесу.

Як зазначається в Указі Президента України «Про заходи щодо використання космічних технологій для інноваційного розвитку економіки держави», косміч-

на галузь України має потужний потенціал інноваційного розвитку, який за умови забезпечення послідовної інвестиційної підтримки, організації взаємодії з іншими галузями має забезпечити потреби внутрішнього ринку у високотехнологічній продукції в паливно-енергетичній, агропромисловій, машинобудівній, транспортній, медичній, телекомунікаційній та інших галузях [9]. Упровадження космічних технологій в інші галузі економіки держави має бути здійснено шляхом розроблення міжвідомчих програм. Для забезпечення інноваційного розвитку галузі можуть бути використані як державні інвестиційні ресурси, так і позабюджетні кошти.

Дійсно, безперечною є роль інновацій у справі підвищення або забезпечення конкурентоздатності окремих товарів та послуг. Однак як на мікрорівні, так і на макрорівні проблеми, що розглядається, інноваційний компонент є лише одним із цілої низки властивих факторів. Адже конкурентоздатність товарів та послуг може бути забезпеченою на певний період і поза інноваційними засобами, що сприяють зниженню трансформаційних витрат суб'єкта господарювання.

Важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності будь-якої галузі економіки, у тому числі й космічної галузі, відіграє такий фактор, як залучення інвестицій. Прийнятий у 2013 р. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» визначає пріоритетними галузями економіки «галузі, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, які реалізують державну політику щодо розвитку виробничого та експортного потенціалу, створення нових робочих місць» [10]. Інвестиції є важливою складовою економічного розвитку економіки країни, а також передумовою для цього ж розвитку. Інвестиційна активність залежить від низки макроекономічних чинників: створення сприятливого інвестиційного клімату через податкове регулювання, ліцензування, антимонопольні заходи; зниження темпів інфляції; зниження ставки відсотка на фінансовому ринку; формування культури інвестування. Для створення сприятливого інвестиційного клімату та забезпечення відтворювальних процесів у космічній галузі державою мають бути забезпечені заходи з дерегуляції та забезпечення макроекономічної стабільності: забезпечення помірної рівня інфляції, який не перешкоджатиме економічному розвитку країни; забезпечення збалансованості державних фінансів з реальними можливостями національної економіки; стимулювання здійснення інвестиційних операцій у національній валюті; детінізація економі-

ки; забезпечення фінансової стабільності; зменшення втручання контролюючих органів у господарську діяльність; зниження адміністративних бар'єрів для розвитку підприємництва в космічній галузі.

Інвестиції в космічну галузь, безперечно, збільшили б надходження до бюджету, так як українські підприємства розраховують не стільки на державу, скільки на іноземних замовників. Інвестиції сприяють якісному оновленню підприємства: з'являється доступ до нових технологій і наукових досліджень, з'являється можливість розширити та підвищити кадровий професійний потенціал, а залучення іноземних інвестицій передбачає посилений контроль за розробкою та виготовленням космічної продукції – усе це в цілому не лише підвищує продуктивність діяльності підприємства, а й ефективно впливає на загальну макроекономічну ситуацію в державі [8].

Стаття 12 ГК України визначає, що держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного і соціального розвитку застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності. До основних засобів належать державне замовлення, ліцензування, патентування і квотування; сертифікація та стандартизація, застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій цільових інновацій та субсидій [11].

Державне регулювання космічної галузі в Україні відбувається шляхом створення та затвердження Верховною Радою України урядових космічних програм, які розробляються строком на 5 років. На сьогодні діє Загальнодержавна цільова науково-технічна космічна програма України на 2013–2017 роки, метою якої є підвищення національного потенціалу підприємств космічної галузі та вирішення актуальних завдань соціального, економічного, культурного, екологічного, інформаційного і науково-просвітницького розвитку суспільства, а також забезпечення національної безпеки та оборони України та захисту геополітичних інтересів нашої держави [12].

Основним законом у цій сфері є Закон України «Про космічну діяльність» від 15 листопада 1996 р. [4]. Державне космічне агентство України (ДКА) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та який забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері космічної діяльності [13]. НКАУ розробляє разом з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та Національною академією наук України Загальнодержавну цільову науково-технічну космічну про-

граму України, яка затверджується Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України, та забезпечує її виконання; сумісно із Міністерством оборони України забезпечується космічна діяльність у сфері оборони та національної безпеки, яка затверджується Президентом України; за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України затверджує положення про відомчу воєнізовану охорону та здійснює контроль за діяльністю її підрозділів.

Закон України «Про космічну діяльність» визначає, що «державне регулювання та управління у сфері космічної діяльності в Україні здійснюються шляхом: законодавчого встановлення основних принципів, норм і правил космічної діяльності; розробки концептуальних основ державної політики у галузі дослідження і використання космічного простору в мирних цілях та в інтересах безпеки держави; формування Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України; планування та фінансування космічної діяльності за рахунок коштів Державного бюджету України, а також сприяння залученню інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством України; цільової підготовки кадрів за рахунок Державного бюджету України; запровадження ліцензування такої діяльності; контролю за здійсненням зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами космічної діяльності» [4].

Зростання конкурентоспроможності космічної галузі, поряд з інноваційними засобами, може бути досягнуто за рахунок зниження трансакційних витрат. Це може досягатися за рахунок дерегуляції організаційно-господарських відносин, зокрема через зниження податкового тиску, спрощення механізмів оподаткування та надання правових гарантій забезпечення прав власності та корпоративних прав. Що стосується дозвільних процедур, то на даний момент є розбіжності в законодавстві стосовно питань ліцензування космічної діяльності.

Згідно із ст. 10 Закону України «Про космічну діяльність» будь-які суб'єкти космічної діяльності, які здійснюють або мають наміри здійснювати цю діяльність в Україні або під юрисдикцією України поза її межами, повинні одержати в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері космічної діяльності, ліцензію на право здійснення цієї діяльності. Перелік видів космічної діяльності, що підлягають ліцензуванню, визначається законом. Ліцензії на провадження такої діяльності видаються в порядку, встановленому законодавством.

Але ж у редакції нового Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 р. № 222-VIII [14], зокрема у ст. 7, у порушення вимог ст. 10 Закону України «Про космічну

діяльність» [4] було вилучено вимоги щодо ліцензування господарської діяльності: «розроблення, випробування, виробництво, експлуатація ракет-носіїв, космічних апаратів та їх складових частин, наземного комплексу управління космічними апаратами та його складових частин», а отже, така діяльність може здійснюватися без надання ліцензії підприємствам, які бажають займатися такою діяльністю. Це, на наш погляд, є недоліком у законодавстві. До правил космічної діяльності в Україні, визначених у ст. 8 Закону України «Про космічну діяльність», зокрема, належать норми експлуатаційної придатності об'єктів космічної діяльності, стандарти та нормативні документи, якими регулюється порядок: ліцензування космічної діяльності; сертифікації та реєстрації об'єктів космічної діяльності; організації, виконання та забезпечення космічних запусків і польотів; нагляду і контролю за безпекою космічних запусків і польотів та експлуатації космічної техніки; охорони довкілля в процесі космічної діяльності; та інші, які встановлюються відповідними державними органами України згідно з їхньою компетенцією та є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами космічної діяльності [4].

Разом з тим на даний момент не втратила чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 1998 р. № 798 «Про заходи державного регулювання космічної діяльності», яка затверджує Порядок видачі ліцензій суб'єктам підприємницької діяльності на право здійснення космічної діяльності. У Постанові вказано, що даний Порядок регулює відносини, що виникають у процесі видачі ліцензій суб'єктам підприємницької діяльності, які здійснюють або мають намір здійснювати космічну діяльність в Україні чи під юрисдикцією України поза її межами. Також зазначено, що без ліцензії, що видається НКАУ, не можуть здійснюватися: наукові дослідження, пов'язані із створенням і використанням космічної техніки та технологій (крім ракет-носіїв); розроблення, випробування, виробництво і експлуатація космічних апаратів та їх складових частин, наземної космічної інфраструктури та її складових частин, обладнання, що входить до складу космічного сегмента супутникових систем, за винятком систем телерадіомовлення; передача, отримання, розповсюдження та використання даних з космічних об'єктів, крім питань, віднесених до компетенції Національної ради з питань телебачення і радіомовлення; надання інших космічних послуг, пов'язаних з орендою ресурсів національних і міжнародних систем супутникового зв'язку та мовлення операторами й окремими користувачами, гарантійним обслуговуванням та авторським наглядом за космічною технікою, реалізацією космічної техніки та технологій [15]. Отже, бачимо недоліки та

суперечності в законодавстві, які необхідно подолати, і встановити чіткі, диференційовані умови надання дозволів на здійснення ракетно-космічної промисловості, що і буде одним із факторів зниження трансакційних витрат.

Висновки. Підвищення конкурентоспроможності об'єктів космічної діяльності як одне із важливих завдань держави повинно бути досягнуто за рахунок оптимізації державного регулювання через застосування господарсько-правових засобів. Серед засобів зростання конкурентоспроможності можна виділити, зокрема, зниження трансформаційних і трансакційних витрат. Зниження трансформаційних витрат відбувається шляхом запровадження інновацій у виробничий процес, що в кінцевому результаті зменшує собівартість продукції за рахунок зниження вартості сировини, матеріалів енергії та вартості технологічних трансформацій у виробничому процесі, а також шляхом впливу на зниження кон'юнктурно-цінових факторів виробничого процесу. Важливим фактором є створення сприятливого інвестиційного клімату, у тому числі залучення іноземних інвестицій у космічну галузь.

До трансакційних витрат належать витрати, пов'язані з податками, бухгалтерським обліком, за-

ходами юридичного захисту та державним регулюванням. У ракетобудівній галузі виникла досить суперечлива ситуація, яка значною мірою шкодить реалізації космічної продукції. Встановлення чіткої, розумної обґрунтованої системи державного регулювання надасть змогу вирішити проблеми та розбіжності в законодавстві, що склалися сьогодні. Для подолання цієї проблеми пропонуємо внести зміни до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», передбачивши видачу ліцензії на діяльність, пов'язану із виробленням ракет-носіїв та їх складових частин. Але пропонується зробити чіткий диференційований механізм видачі ліцензій та передбачити відповідні ліцензійні умови залежно від масштабу ракетного виробу.

Ще одним заходом підвищення конкурентоспроможності космічної галузі можна виділити залучення приватного сектору, у тому числі на умовах державно-приватного партнерства. Пропонується внести зміни до Закону України «Про державно-приватне партнерство» стосовно передбачення права створення в ракетно-космічній галузі України юридичних структур за участю державних і приватних партнерів та надання приватному партнеру мотивації залучення власних коштів у цю галузь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері космічної діяльності на період до 2032 року : схвал. Розпорядж. Каб. Міністрів України від 30 берез. 2011 р. № 238-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/238-2011-p>.
2. Проблемні питання розвитку міжнародної діяльності ракетно-космічної галузі. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/945/>.
3. Про визначення критеріїв віднесення об'єктів державної власності до таких, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави : Постанова Каб. Міністрів України від 3 листоп. 2010 р. № 999. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/999-2010-p>.
4. Про космічну діяльність : Закон України від 15 листоп. 1996 р. № 502/96-ВР. *Відом. Верхов. Ради України*. 1997. № 1. Ст. 2.
5. Про підприємництво : Закон України : втрачає чинність з 01.01.2004 р., крім ст. 4, на підставі Кодексу № 436-IV від 16.01.2003 р. *Відом. Верхов. Ради України*. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
6. Джур О. Є. Державне регулювання підприємств космічної галузі України: нові реалії та виклики. *Вісн. Дніпропетров. держ. аграр.-екон. ун-ту ім. О. Гончара*. 2015. URL: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=3748>.
7. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2010. № 40. Ст. 524.
8. Бухун Ю. В. Шляхи формування механізму інвестиційного забезпечення відтворювальних процесів космічної галузі. *Екон. вісн. Нац. техн. ун-ту України «Київ. політехн. ін-т»*. 2015. № 12. С. 121–128.
9. Про заходи щодо використання космічних технологій для інноваційного розвитку економіки держави : Указ Президента України від 06.02.2001 № 73/2001. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/73/2001>.
10. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : Закон України від 06.09.2012 № 5205-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2013. № 32. Ст. 410.
11. Господарський кодекс України : від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. *Відом. Верхов. Ради України*. 2003. № 18–22. Ст. 144.

12. Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013–2017 роки : Закон України від 5 верес. 2013 р. № 439-УІІ. *Відом. Верхов. Ради України*. 2014. № 2021. Ст. 725.
13. Про затвердження Положення про Державне космічне агенство України : Постанова Каб. Міністрів України від 14 травня 2015 р. № 281. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/281-2015-п>.
14. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. *Відом. Верхов. Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.
15. «Про заходи державного регулювання космічної діяльності» : Постанова Каб. Міністрів України від 4 червня 1998 р. N 798. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/798-98-п>.

REFERENCES

1. Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi kosmichnoi diialnosti na period do 2032, skhvaleno Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 bereznia 2011 N 238-r [About graslennya Conceptual realizatsii state-of-the-art in the field of cosmetology for the period up to 2032 rock, seized Rozporyadzhenniam Kabinetu Ministry of Ukraine in the 30th of the 2011 N 238-r]. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/238-2011-r>.
2. Problemni pytannia rozvytku mizhnarodnoi diialnosti raketno-kosmichnoi haluzi [Problematic issues of development of international activity of the rocket and space industry]. *niss.gov.ua*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/945/>.
3. Pro vyznachennia kryteriiv vidnesennia ob'ektiv derzhavnoi vlasnosti do takykh, shcho maiut stratehichne znachennia dlia ekonomiky i bezpeky derzhavy: Kabinet Ministriv Ukrainy: Postanova vid 3 lystopada 2010 N 999 [On determination of criteria for assigning state-owned objects to those of strategic importance to the economy and security of the state: the Cabinet of Ministers of Ukraine: Resolution No. 399 of November 3, 2010]. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/999-2010-p>.
4. Pro kosmichnu diialnist : Zakon Ukrainy vid 15 lystopada 1996 N 502/96-VR [On Space Activities: Law of Ukraine dated November 15, 1996 N 502/96-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Journal of Verkhovna Rada of Ukraine*. 1997. – N 1. – st. 2.
5. Pro pidpriemnytstvo: Zakon Ukrainy vtrachaie chynnist z 01.01.2004, krim statti 4, na pidstavi Kodeksu N 436-IV (436-15) vid 16.01.2003 [On Entrepreneurship: The Law of Ukraine expires on January 1, 2004, except for Article 4, on the basis of the Code N 436-IV (436-15) dated January 16, 2003]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Journal of Verkhovna Rada of Ukraine*. 2003& – N 18. – N 19-20, N 21-22.– st. 144.
6. Dzhur. O. Ye. (2015). Derzhavne rehuliuвання pidpriemstv kosmichnoi haluzi Ukrainy: novi realii ta vyklyky [State regulation of enterprises of the space industry of Ukraine: new realities and challenges]. *Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo ahrarno-ekonomichnogo universytetu imeni Olesia Honchara – Herald of the Dnipropetrovsk State University of Agriculture and Economics named by Oles Honchar*. Retrieved from <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=3748>
7. Pro derzhavno-privatne partnerstvo : Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 № 2404-VI [On public-private partnership: Law of Ukraine dated 01.07.2010 No. 2404-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Journal of Verkhovna Rada of Ukraine*. 2010. № 40. – st. 524.
8. Bukhun Yu.V. (2015) Shliakhy formuvannia mekhanizmu investytsiinoho zabezpechennia vidtvoriuvalnykh protsesiv kosmichnoi haluzi [Ways of forming the mechanism of investment support of reproduction processes in the space industry]. *Ekonomichniy visnyk natsionalnoho tekhnichnogo universytetu Ukrainy “Kyivskiy politekhnichnyi instytut”*. – *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*, 12. 121-128.
9. Pro zakhody shchodo vykorystannia kosmichnykh tekhnolohii dlia innovatsiinoho rozvytku ekonomiky derzhavy : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 06.02.2001 № 73/2001 [On measures for the use of space technologies for the innovative development of the state’s economy: Decree of the President of Ukraine dated February 6, 2001 No. 73/2001]. *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/73/2001>.
10. Pro stymuliuвання investytsiinoi diialnosti u priorytetnykh haluziakh ekonomiky z metoiu stvorennia novykh robochykh mist : Zakon Ukrainy vid 06.09.2012 № 5205-VI [On stimulation of investment activity in priority sectors of the economy in order to create new jobs: Law of Ukraine dated 09/06/2012 № 5205-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Journal of Verkhovna Rada of Ukraine*. 2013. – № 32. – st. 410.

11. Hospodarskyi kodeks Ukrainy : vid 16 sich. 2003 № 436–IV [Commercial code of Ukraine: from January 16. 2003 p. № 436-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Journal of Verkhovna Rada of Ukraine*. 2003. – № 18–22. – St. 144.
12. Pro zatverdzhennia Zahalnodержavnoї tsilovoї naukovo-tekhnichnoї kosmichnoї prohramy Ukraїny na 2013-2017: Zakon Ukraїny vid 05 veresnia 2013 № 439-UII. [On Approval of the National State Scientific and Technical Space Program of Ukraine for 2013-2017: Law of Ukraine of September 5, 2013 No 439-III]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Journal of Verkhovna Rada of Ukraine*. 2014, No 2021, st. 725.
13. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavne kosmichne ahenEstvo Ukraїny : Kabinet Ministriv Ukraїny: Postanova vid 14 travnia 2015 № 281 [On Approval of the Regulation on the State Space Agency of Ukraine: Cabinet of Ministers of Ukraine: Resolution dated May 14, 2015 No. 281]. *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/281-2015-p>.
14. Pro litsenzuvannia vydiv hospodarskoї diialnosti : Zakon Ukraїny vid 02.03.2015 № 222-VIII [About licensing of types of economic activity: the Law of Ukraine dated 02.03.2015 No222-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Journal of Verkhovna Rada of Ukraine 2015*. – № 23. – st. 158.
15. Pro zakhody derzhavnogo rehuliuвання kosmichnoї diialnosti, Postanova Kabinetu Ministriv Ukraїny vid 4 chervnia 1998 № 798 [On Measures of State Regulation of Space Activity, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 4, 1998 No. 798]. *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/798-98-p>.

Т. И. ШВЫДКАЯ

кандидат юридических наук, ассистент кафедры хозяйственного права
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВЫЕ СРЕДСТВА ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ РАКЕТНО-КОСМИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Статья посвящена вопросу совершенствования государственного регулирования и применения хозяйственно-правовых средств в ракетно-космической отрасли как одной из стратегических отраслей Украины. Автором рассмотрено состояние ракетно-космической отрасли и предложены пути повышения конкурентоспособности предприятий за счет снижения транзакционных и трансформационных издержек.

Ключевые слова: ракетно-космическая отрасль, повышение конкурентоспособности предприятий космической отрасли, государственное регулирование космической отрасли, хозяйственно-правовые средства повышения конкурентоспособности предприятий космической отрасли.

T. I. SHVYDKA

PhD, assistant professor of the Economic Law Department of Yaroslav Mudryi National Law University

ECONOMIC AND LEGAL MEASURES OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ROCKET-SPACE INDUSTRY

Problem setting. The state plays an important role in ensuring the competitiveness of enterprises of the space industry through effective methods of state regulation, in particular by applying economic and legal means.

Analysis of recent researches and publications. The problems of management, development and competitiveness of space industry enterprises have been discussed in the works of such Ukrainian scholars and statesmen as Yu.S. Alekseev, O. V. Degtyarev, V. P. Gorbulin, S. M. Konyukhov, A. I. Shevtsov, V. S. Shehovtsov, O.V. Pylypenko, O. E. Dzhur, S. A. Lisovenko, Yu.V. Bukhun and others.

Target of research. The purpose of the article is to analyze the ways of development of the rocket and space industry and ways to improve state regulation and increase the competitiveness by reducing transaction and transformation costs.

Article's main body. The rocket-space industry occupies a special place among the strategic knowledge-intensive industries of Ukraine and has important political and economic significance. The state plays an important role in ensuring

the competitiveness of enterprises of the space industry, using effective methods of state regulation, including economic and legal means.

Ukraine recognizes as a cosmic state in the world, it is the full-fledged partner in the space services market. Aviation and rocket-space industry enterprises are state-owned objects of strategic importance for the state's economy and security.

The mechanism of economic and legal influence on the processes of increasing the competitiveness of objects of space activity should be focused on reducing the transformation and transaction costs; on assistance in attracting of additional investments in the production of competitive products to increase its volumes and seriality and on stimulating the processes of improving the quality of goods and services of economic entities.

An important factor in increasing the competitiveness of any sector of the economy, including the space industry, is the factor of attracting investment. Investments are an important component of economic development of the country's economy, as well as a prerequisite for the same development.

Conclusions and prospects for the development. Increasing the competitiveness of objects of space activity, as one of the important tasks of the state, should be achieved through optimization of state regulation, through the application of economic and legal means. Among the means of increasing competitiveness it is possible to allocate, in particular, reduction of transformation and transaction costs. Reducing of transformation costs occurs through the introduction of innovations in the production process. An important factor is the creation of a favorable investment climate, including the attraction of foreign investment in the space industry.

One more measure of increasing the competitiveness of the space industry is the involvement of the private sector, including on the terms of public-private partnership. It is proposed to amend the Law on Public-Private Partnership regarding the provision of the right to create the legal structures in the Ukrainian rocket and space industry with the participation of public and private partners, and to provide the private partner with incentives to raise their own funds in this area.

Key words: rocket-space industry, increase of competitiveness of enterprises of space industry, state regulation of space industry, economic and legal means of increasing the competitiveness of enterprises of space industry.

Швидка Т. І. Господарсько-правові засоби підвищення конкурентоспроможності національної ракетно-космічної промисловості. Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. – 2017. – № 1 (8). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2017/8/Shvydka8.pdf>.